Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 25 lutego 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Konkurencja – Pozycja dominująca – Artykuł 102 TFUE – Rynki cyfrowe – Platforma cyfrowa – Odmowa przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które stworzyło platformę cyfrową, umożliwienia dostępu do tej platformy przedsiębiorstwu trzeciemu, które stworzyło aplikację, z zapewnieniem interoperacyjności wspomnianej platformy i owej aplikacji – Ocena niezbędnego charakteru dostępu do platformy cyfrowej – Skutki zarzucanego zachowania – Obiektywne uzasadnienie – Konieczność opracowania przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą szablonu dla kategorii aplikacji w celu umożliwienia dostępu – Definicja właściwego rynku niższego szczebla

W sprawie C-233/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Consiglio di Stato (radę stanu, Włochy) postanowieniem z dnia 7 kwietnia 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 13 kwietnia 2023 r., w postępowaniu:

Alphabet Inc.,

Google LLC,

Google Italy Srl

przeciwko

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato,

przy udziale:

Enel X Italia Srl,

Enel X Way Srl,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, I. Jarukaitis, M.L. Arastey Sahún, S. Rodin, A. Kumin, N. Jääskinen i D. Gratsias, prezesi izb, E. Regan, I. Ziemele i O. Spineanu-Matei (sprawozdawczyni), sędziowie,

rzecznik generalny: L. Medina,

* Język postępowania: włoski.

sekretarz: C. Di Bella, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 23 kwietnia 2024 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Alphabet Inc., Google LLC oraz Google Italy Srl – N. Latronico, M. Siragusa, M. Zotta, avvocati, oraz A. Lamadrid de Pablo, abogado,

– w imieniu Enel X Italia Srl oraz Enel X Way Srl – F. Cintioli oraz G. Lo Pinto, avvocati,

– w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocniczki, którą wspierali L. Fiandaca oraz F. Sclafani, avvocati dello Stato,

– w imieniu rządu greckiego – V. Baroutas oraz K. Boskovits, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – G. Conte oraz C. Sjödin, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Urząd Nadzoru EFTA – C. Simpson oraz M. Sánchez Rydelski, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznik generalnej na posiedzeniu w dniu 5 września 2024 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 102 TFUE.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Alphabet Inc., Google LLC i Google Italy Srl a Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (urzędem ochrony konkurencji i rynku, Włochy) (zwanym dalej „AGCM”) w przedmiocie decyzji tego organu o ukaraniu tych spółek za naruszenie art. 102 TFUE z powodu odmowy umożliwienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie w celu świadczenia usług związanych z ładowaniem elektrycznych pojazdów samochodowych z platformą cyfrową Android Auto (zwaną dalej „Androidem Auto”) oferowaną przez wspomniane spółki.

Ramy prawne

3 Artykuł 102 TFUE stanowi:

„Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane jest nadużywanie przez jedno lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części, w zakresie, w jakim może wpływać na handel między państwami członkowskimi.

Nadużywanie takie może polegać w szczególności na:

a) narzucaniu w sposób bezpośredni lub pośredni niesłusznych cen zakupu lub sprzedaży albo innych niesłusznych warunków transakcji;

b) ograniczaniu produkcji, rynków lub rozwoju technicznego ze szkodą dla konsumentów;

c) stosowaniu wobec partnerów handlowych nierównych warunków do świadczeń równoważnych i stwarzaniu im przez to niekorzystnych warunków konkurencji;

d) uzależnianiu zawarcia kontraktów od przyjęcia przez partnerów zobowiązań dodatkowych, które ze względu na swój charakter lub zwyczaje handlowe nie mają związku z przedmiotem tych kontraktów".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

4 Google jest spółką zależną spółki Alphabet, która kontroluje Google Italy, z siedzibą we Włoszech.

5 Google stworzył Android OS – system operacyjny dla urządzeń mobilnych pochodzących od różnych producentów. System ten, udostępniany na podstawie licencji open source, może być co do zasady używany nieodpłatnie i modyfikowany bez konieczności uzyskania zezwolenia.

6 Android Auto, wdrożony w 2015 r. przez spółkę Google, został stworzony dla urządzeń mobilnych funkcjonujących z systemem operacyjnym Android OS, aby umożliwić ich użytkownikom dostęp, bezpośrednio na ekranie systemu informacyjno-rozrywkowego pojazdu samochodowego, do aplikacji obecnych na tych urządzeniach.

7 Aby zapewnić interoperacyjność poszczególnych aplikacji z Androidem Auto, unikając jednocześnie przeprowadzania w tym celu czasochłonnych i kosztownych testów, Google oferuje rozwiązania dla całych kategorii aplikacji w postaci „templates" (szablonów) dla każdego rozwiązania interoperacyjnego (zwanych dalej „szablonami"). Szablony te pozwalają osobom trzecim na tworzenie wersji ich własnych aplikacji, które są interoperacyjne z Androidem Auto. Pod koniec 2018 r. szablony były dostępne dla aplikacji multimedialnych i aplikacji do przesyłania wiadomości. Aby zaspokoić potrzeby użytkowników aplikacji nawigacyjnych, Google stworzył lub nabył również aplikacje kartograficzne i nawigacyjne, a mianowicie Google Maps i Waze, które są interoperacyjne z Androidem Auto. Ponadto w niektórych przypadkach Google zezwolił zewnętrznym programistom na tworzenie spersonalizowanych aplikacji bez z góry określonego szablonu.

8 Enel X Srl Italia należy do grupy Enel, która zarządza ponad 60 % stacji ładowania dla elektrycznych pojazdów samochodowych we Włoszech i świadczy usługi w zakresie takiego ładowania.

9 W maju 2018 r. Enel X Italia wypuściła aplikację JuicePass, dostępną dla użytkowników urządzeń mobilnych funkcjonujących z systemem operacyjnym Android OS, która była do pobrania na Google Play. Aplikacja ta oferuje szereg funkcji do ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych. W szczególności umożliwia ona ich użytkownikom wyszukiwanie na mapie

i rezerwowanie stacji ładowania, przekazywanie wyszukiwania do aplikacji Google Maps, aby umożliwić nawigację do wybranej stacji ładowania, oraz rozpoczęcie, przerwanie i monitorowanie sesji ładowania oraz związanej z tym płatności.

10 We wrześniu 2018 r. Enel X Italia zwróciła się do Google'a o podjęcie działań niezbędnych do zapewnienia interoperacyjności JuicePass z Androidem Auto, czego Google odmówił ze względu na to, że jedynymi aplikacjami przedsiębiorstw trzecich interoperacyjnymi z Androidem Auto są aplikacje multimedialne i służące do przesyłania wiadomości. W następstwie nowego wniosku skierowanego przez Enel X Italia w grudniu 2018 r. Google ponownie odmówił w styczniu 2019 r. podjęcia tych działań ze względów bezpieczeństwa i z powodu konieczności racjonalnego przydziału zasobów niezbędnych do stworzenia nowego szablonu.

11 W dniu 12 lutego 2019 r. Enel X Italia skierowała sprawę do AGCM, podnosząc, że zachowanie Google'a polegające na nieuzasadnionej odmowie umożliwienia wykorzystania aplikacji JuicePass za pośrednictwem Androida Auto stanowi naruszenie art. 102 TFUE.

12 W październiku 2020 r. Google opublikował szablon do projektowania eksperymentalnych wersji aplikacji do ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych interoperacyjnych z Androidem Auto.

13 Decyzją z dnia 27 kwietnia 2021 r. AGCM stwierdził, że zachowanie Google'a polegające na utrudnianiu i opóźnianiu dostępności aplikacji JuicePass na Androidzie Auto stanowi nadużycie pozycji dominującej w rozumieniu art. 102 TFUE. Organ ten nakazał Google'owi między innymi opublikowanie ostatecznej wersji szablonu do tworzenia aplikacji do ładowania pojazdów elektrycznych oraz opracowanie ewentualnych brakujących w tej wersji funkcji wskazanych przez Enel X Italia jako kluczowe. Organ ten nałożył również na spółki Alphabet, Google i Google Italy na zasadzie odpowiedzialności solidarnej grzywnę w wysokości 102 084 433,91 EUR.

14 Spółki te wniosły skargę na decyzję AGCM do Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalnego sądu administracyjnego dla Lacjum, Włochy), który oddalił ją w całości.

15 Wspomniane spółki wniosły apelację od tego wyroku do Consiglio di Stato (rady stanu, Włochy) – sądu odsyłającego.

16 Sąd ten wskazuje, że AGCM uznał, iż w odpowiedzi na wniosek Enel X Italia Google nie dostarczył odpowiednich rozwiązań informatycznych, a tym samym w nieuzasadniony sposób utrudnił i opóźnił dostępność aplikacji JuicePass na Androidzie Auto. Sąd ten wyjaśnia, że AGCM stwierdził, iż zachowanie Google'a ze względu na jego pozycję dominującą ma znaczenie dla ochrony konkurencji i dynamiki rynku, ponieważ Google odgrywa kluczową rolę w szczególności w umożliwianiu użytkownikom profesjonalnym, w tym przypadku programistom, dostępu do kręgu odbiorców składającego się z końcowych użytkowników aplikacji. W szczególności rodzaje i konkretne cechy aplikacji, które mogą być publikowane na Androidzie Auto, a także moment zdefiniowania i dostarczenia niezbędnych narzędzi programowania zależą wyłącznie od Google'a.

17 Sąd odsyłający zauważa również, że zdaniem AGCM istnieje rzeczywista konkurencja między aplikacjami Google Maps i JuicePass, ponieważ te dwie aplikacje oferują usługi wyszukiwania i nawigacji dotyczące stacji ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych. Zdaniem AGCM istnieje również potencjalna konkurencja między wspomnianymi aplikacjami, ponieważ JuicePass oferuje funkcje, które są nowe, ale które mogą w przyszłości zostać wprowadzone do Google Maps. Sąd ten dodaje, że AGCM uznał, iż ze względu na częściową zbieżność owych

aplikacji oraz integrację aplikacji Google Maps z Androidem Auto, podczas gdy aplikacja JuicePass została z tego wykluczona, odmowę Google'a należy rozpatrywać w kontekście odmowy interoperacyjności, równoznacznej z odmową zawarcia umowy, która to odmowa doprowadziła do naruszenia zasady równości warunków konkurencji wynikającego z przyznania nieuczciwej korzyści na rzecz aplikacji Google'a, ze szkodą dla aplikacji jednego z jego konkurentów.

18 Przed sądem odsyłającym Alphabet, Google i Google Italy podnoszą w szczególności, że AGCM nie zbadał prawidłowo warunków pozwalających na dokonanie oceny, czy odmowa dostawy stanowi nadużycie, i zarzucają zasadniczo temu organowi, że nie przeprowadził on analizy niezbędnego charakteru dostępu do Androida Auto dla aplikacji JuicePass. Twierdzą one również, że zachowanie Google'a było uzasadnione obiektywnymi i zgodnymi z prawem względami.

19 Ponadto spółki te utrzymują, że ze względu na to, iż zarzucane im zachowanie dotyczy dostępu do Androida Auto, aby stwierdzić nadużycie pozycji dominującej, konieczne było zdefiniowanie rynku właściwego, na którym funkcjonuje Android Auto, i ustalenie, że aplikacja ta jest dominująca na tym rynku. Ponadto uważają one, że AGCM nie zdefiniował właściwego rynku niższego szczebla ani pozycji dominującej Google'a na tym rynku, lecz poprzestał na zidentyfikowaniu „środowiska konkurencyjnego", w którym aplikacje nawigacyjne miałyby konkurować z aplikacjami do ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych, bez przeprowadzenia analizy koniecznej do stwierdzenia, że takie „środowisko konkurencyjne" stanowiłoby rynek właściwy w świetle prawa konkurencji. Wreszcie podnoszą one, że nie można twierdzić, iż między Google Maps a JuicePass istnieje stosunek konkurencji.

20 Sąd odsyłający wskazuje, że ze względu na skutki, jakie zachowanie Google'a może wywołać w konkretnym sektorze gospodarki, w który się ono wpisuje, zachowanie to może stanowić odmowę dostawy stanowiącą nadużycie i może naruszać art. 102 TFUE.

21 Sąd odsyłający zauważa, że występuje sytuacja zdominowania rynku przez Google za pośrednictwem systemu operacyjnego Android OS i Google Play, ponieważ Android Auto jest jedynie rozwinięciem tego systemu operacyjnego dla systemu informacyjno-rozrywkowego pojazdu samochodowego. Dostęp do Androida Auto wydaje się „niezbędny", aby umożliwić Enel X Italia oferowanie użytkownikom końcowym aplikacji, które mogą być łatwo i bezpiecznie wykorzystywane, gdy użytkownicy ci prowadzą taki pojazd. W tym względzie nie należy zapominać o szybkim rozwoju sytuacji w sektorze cyfrowym, co może prowadzić do uznania za „niezbędne" produktów lub usług pierwotnie zaprojektowanych wyłącznie w celu ułatwienia korzystania z już istniejących towarów.

22 Zdaniem sądu odsyłającego wydaje się, że zachowanie Google'a może potencjalnie prowadzić do wyeliminowania konkurencji na rynku. Biorąc bowiem pod uwagę cechy rynków cyfrowych, można twierdzić, że gdyby dla aplikacji JuicePass nie umożliwiono dostępu do Androida Auto, konsumenci straciliby zainteresowanie tą aplikacją, i że takie zachowanie mogłoby doprowadzić do uniemożliwienia użytkownikom korzystania z lepszego produktu, na który istnieje potencjalny popyt. Ponadto nie wydaje się wykluczone, że istniejąca aplikacja generyczna, a mianowicie Google Maps, może włączyć specyficzne funkcje JuicePass. Poza tym odmowa ze strony spółki Google wobec Enel X Italia okazuje się niepoparta rzeczywistym obiektywnym uzasadnieniem.

23 Sąd odsyłający uważa zatem, że w celu rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu konieczne jest uzyskanie wyjaśnień w przedmiocie wykładni art. 102 TFUE, a przede wszystkim w przedmiocie orzecznictwa wynikającego z wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97,

EU:C:1998:569), dotyczącego odmowy dostępu do infrastruktury przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą. W tym względzie sąd ten uważa, że orzecznictwo to nie wydaje się mieć bezpośredniego zastosowania w niniejszej sprawie, i zastanawia się, czy szczególne cechy funkcjonowania rynków cyfrowych uzasadniają odstąpienie od warunków określonych w tym wyroku w sytuacji takiej jak rozpatrywana przez ten sąd lub przynajmniej dokonanie ich elastycznej wykładni. Sąd ten ma również wątpliwości co do sposobu, w jaki organy ochrony konkurencji powinny definiować rynki właściwe w przypadku odmowy dostępu takiej jak rozpatrywana przez ów sąd.

24 W tych okolicznościach Consiglio di Stato (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy w rozumieniu art. 102 TFUE przesłankę niezbędności produktu, którego dostarczenia odmówiono, należy interpretować w ten sposób, że dostęp musi być niezbędny do wykonywania określonej działalności na rynku sąsiednim, czy też wystarczy, że dostęp ten jest niezbędny do wygodniejszego korzystania z produktów lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo zwracające się o dostęp, w szczególności w przypadku gdy podstawowa funkcja produktu, którego dostarczenia odmówiono, polega na ułatwieniu i udogodnieniu korzystania z istniejących już produktów lub usług?

2) Czy w kontekście zachowania uznanego za odmowę dostawy możliwe jest stwierdzenie zachowania stanowiącego nadużycie w rozumieniu art. 102 TFUE w sytuacji, gdy – pomimo braku dostępu do produktu, którego dotyczy wniosek – (i) przedsiębiorstwo zwracające się z wnioskiem o dostęp działało już na rynku i rozwijało się nadal na tym rynku przez cały okres zarzucanego nadużycia oraz (ii) inne podmioty konkurujące z przedsiębiorstwem zwracającym się o dostęp do produktu nadal działały na rynku?

3) Czy w kontekście nadużycia polegającego na odmowie udzielenia dostępu do produktu lub usługi, które mają być niezbędne, art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nieistnienie produktu lub usługi w chwili złożenia wniosku o dostawę powinno być brane pod uwagę jako obiektywne uzasadnienie odmowy, lub czy przynajmniej organ ochrony konkurencji jest zobowiązany do przeprowadzenia w oparciu o obiektywne dane analizy czasu, jakiego przedsiębiorstwo dominujące potrzebuje w celu opracowania produktu lub usługi, w odniesieniu do których wnioskuje się o dostęp, czy też przeciwnie, wymaga się, aby przedsiębiorstwo dominujące, z uwagi na odpowiedzialność, jaką ponosi na rynku, było zobowiązane do poinformowania wnioskodawcy o czasie potrzebnym do opracowania produktu?

4) Czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że przedsiębiorstwo dominujące, które sprawuje kontrolę nad platformą cyfrową, może być zobowiązane do modyfikacji swoich produktów lub do opracowania nowych produktów w celu umożliwienia dostępu do tych produktów podmiotom, które o to wnioskują? Czy w takim przypadku przedsiębiorstwo dominujące jest zobowiązane do uwzględnienia ogólnych potrzeb rynku lub potrzeb poszczególnych przedsiębiorstw zwracających się z wnioskiem o udzielenie dostępu do czynnika produkcji, który ich zdaniem jest niezbędny, czy też przynajmniej, biorąc pod uwagę szczególną odpowiedzialność, jaką przedsiębiorstwo dominujące ponosi na rynku, powinno ono określić z góry obiektywne kryteria oceny kierowanych do niego wniosków i ustalenia ich kolejności pierwszeństwa?

5) Czy w kontekście nadużycia polegającego na odmowie udzielenia dostępu do produktu lub usługi, które mają być niezbędne, art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że organ ochrony konkurencji jest zobowiązany określić i wskazać z góry właściwy rynek niższego szczebla, którego dotyczy nadużycie, i czy rynek ten może być jedynie potencjalny?”.

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

25 Enel X Italia uważa, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest niedopuszczalny, ponieważ odpowiedź Trybunału na zadane pytania nie jest konieczna do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Sąd odsyłający wyrobił już sobie bowiem opinię na temat kierunku, w jakim zamierza pójść, i zwrócił się do Trybunału nie o rozwianie wątpliwości co do wykładni art. 102 TFUE, lecz o wydanie orzeczenia potwierdzającego tę opinię, które mogłoby służyć za punkt odniesienia w przyszłych postępowaniach, w których pojawią się pytania identyczne z pytaniami zadanymi w postępowaniu głównym.

26 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE współpracy między Trybunałem i sądami krajowymi wyłącznie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i który powinien przyjąć na siebie odpowiedzialność za mające zapaść orzeczenie sądowe, należy dokonanie oceny, w świetle szczególnych okoliczności sprawy, zarówno konieczności wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym po to, aby tenże sąd krajowy był w stanie wydać swoje orzeczenie, jak i znaczenia dla sprawy pytań zadanych Trybunałowi. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia [wyrok z dnia 4 października 2024 r., Bezirkshauptmannschaft Landeck (Próba uzyskania wglądu do danych osobowych przechowywanych na telefonie komórkowym), C-548/21, EU:C:2024:830, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo].

27 Wynika stąd, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia lub ocena ważności przepisu prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytanie, które zostało mu przedstawione [wyrok z dnia 4 października 2024 r., Bezirkshauptmannschaft Landeck (Próba uzyskania wglądu do danych osobowych przechowywanych na telefonie komórkowym), C-548/21, EU:C:2024:830, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo].

28 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika z jednej strony, że spór w postępowaniu głównym dotyczy stosowania art. 102 TFUE ze względu na odmowę uwzględnienia przez Google wniosku skierowanego do niego przez przedsiębiorstwo trzecie w celu umożliwienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez to przedsiębiorstwo z platformą cyfrową stworzoną przez Google, a z drugiej strony, że sąd odsyłający zastanawia się nad wykładnią art. 102 TFUE w przypadku takiej odmowy. Pytania tego sądu dotyczą w szczególności zasadniczo przede wszystkim pojęcia „niezbędnego charakteru” dostępu do produktu lub usługi, których dotyczy odmowa dostawy, następnie kwestii skutków zachowania zarzucanego przedsiębiorstwu zajmującemu pozycję dominującą, potem pojęcia „obiektywnego uzasadnienia” i ewentualnych obowiązków ciążących na tym przedsiębiorstwie, a także wreszcie zdefiniowania rynku, na którym mogą wystąpić skutki antykonkurencyjne.

29 Ponadto postanowienie odsyłające wskazuje dokładne powody, dla których sąd odsyłający powziął wątpliwości w przedmiocie wykładni art. 102 TFUE i uznał za konieczne przedstawienie pytań prejudycjalnych Trybunałowi.

30 W tych okolicznościach nie jest oczywiste, że wykładnia art. 102 TFUE, o którą się zwrócono, pozostaje bez związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym lub też że problem ma charakter hipotetyczny.

31 Poza tym należy zauważyć, że – jak przypomniano zasadniczo w pkt 18 zaleceń dla sądów krajowych dotyczących składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (Dz.U. C, C/2024/6008), zredagowanych w tym względzie w sposób identyczny z pkt 18 zaleceń opublikowanych w 2019 r. (Dz.U. 2019, C 380, s. 1) – sformułowanie przez sąd odsyłający niektórych uwag dotyczących odpowiedzi, jakich należy udzielić na zadane pytania, nie podważa dopuszczalności tych pytań.

32 W związku z tym wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

33 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania. W tym względzie Trybunał powinien wyprowadzić z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementy prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu rozpatrywanego w postępowaniu głównym [wyrok z dnia 30 kwietnia 2024 r., M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo].

34 W niniejszej sprawie, jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sąd odsyłający wychodzi z założenia, że Android Auto jest infrastrukturą w sektorze cyfrowym i że w chwili, w której miało miejsce zarzucane skarżącym w postępowaniu głównym zachowanie, polegające na odmowie umożliwienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z Androidem Auto, Google zajmował pozycję dominującą na rynku, do którego należy Android Auto. W tym względzie należy przypomnieć, że w ramach postępowania przewidzianego w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ustalenie i ocena stanu faktycznego sprawy należą wyłącznie do sądu krajowego [wyrok z dnia 18 kwietnia 2024 r., Heureka Group (Internetowe porównywarki cen), C-605/21, EU:C:2024:324, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo].

35 Z wniosku tego wynika również, że sąd odsyłający zastanawia się, czy ze względu na szczególne cechy funkcjonowania rynków cyfrowych, których dotyczy sytuacja taka jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, oraz biorąc pod uwagę funkcję platformy cyfrowej takiej jak Android Auto, nie jest uzasadnione odrzucenie warunków określonych w szczególności w wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), lub przynajmniej ich elastyczna wykładnia w celu zastosowania art. 102 TFUE do zachowania polegającego na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które utworzyło platformę cyfrową,

umożliwienia, na wniosek przedsiębiorstwa trzeciego, dostępu do tej platformy poprzez zapewnienie jej interoperacyjności z aplikacją stworzoną przez to przedsiębiorstwo trzecie, czyli zasadniczo na odmowie zapewnienia interoperacyjności platformy z aplikacją.

36 Należy zatem uznać, że poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, iż odmowa zapewnienia przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które stworzyło platformę cyfrową, na wniosek przedsiębiorstwa trzeciego, interoperacyjności tej platformy z aplikacją stworzoną przez to przedsiębiorstwo trzecie może stanowić nadużycie pozycji dominującej, nawet jeśli owa platforma nie jest niezbędna do handlowego wykorzystania tej aplikacji na rynku niższego szczebla, lecz może uczynić tę aplikację bardziej atrakcyjną dla konsumentów.

37 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 102 TFUE zakazuje nadużywania przez przedsiębiorstwo lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części w zakresie, w jakim może ono wpływać na handel między państwami członkowskimi. Artykuł ten ma na celu uniknięcie naruszeń konkurencji ze szkodą dla interesu ogólnego oraz dla przedsiębiorstw indywidualnych i konsumentów poprzez karanie przedsiębiorstw zajmujących pozycję dominującą za zachowania, które ograniczają konkurencję pozacenową, a tym samym mogą wyrządzić tym podmiotom bezpośrednią szkodę, lub też uniemożliwiają lub zakłócają tę konkurencję, a tym samym mogą wyrządzić im szkodę pośrednią [wyrok z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 87 i przytoczone tam orzecznictwo].

38 Takimi zachowaniami są zachowania, które na rynku, na którym konkurencja jest już osłabiona właśnie ze względu na obecność jednego lub kilku przedsiębiorstw zajmujących pozycję dominującą, utrudniają utrzymanie istniejącego na rynku poziomu konkurencji lub jej rozwój poprzez stosowanie środków odmiennych od tych, które regulują konkurencję pozacenową między przedsiębiorstwami [wyrok z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 88 i przytoczone tam orzecznictwo].

39 Co się tyczy praktyk polegających na odmowie udzielenia dostępu do infrastruktury stworzonej przez przedsiębiorstwo dominujące na potrzeby jego własnej działalności i będącej w jego posiadaniu, z orzecznictwa Trybunału wynika, że taka odmowa stanowi nadużycie pozycji dominującej, pod warunkiem że nie tylko odmowa ta prowadzi do wyeliminowania wszelkiej konkurencji na rozpatrywanym rynku ze strony podmiotu wnioskującego o dostęp i nie da się obiektywnie uzasadnić, ale też że infrastruktura ta sama w sobie jest niezbędna do wykonywania działalności przez ten podmiot w tym znaczeniu, że nie istnieje żaden rzeczywisty lub potencjalny substytut tej infrastruktury [zob. podobnie wyroki: z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner, C-7/97, EU:C:1998:569, pkt 41; a także z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 89 i przytoczone tam orzecznictwo].

40 W tym względzie Trybunał podkreślił, że nałożenie tych warunków w pkt 41 wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), było uzasadnione szczególnymi okolicznościami tej sprawy, polegającymi na odmowie przez przedsiębiorstwo dominujące udzielenia konkurentowi dostępu do infrastruktury, którą opracowało ono na potrzeby swojej własnej działalności, z wyłączeniem wszelkiego innego zachowania [wyroki: z dnia 25 marca 2021 r., Deutsche Telekom/Komisja, C-152/19 P, EU:C:2021:238, pkt 45; a także z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 90 i przytoczone tam orzecznictwo].

41 Stwierdzenie, że przedsiębiorstwo dominujące nadużyło swojej pozycji z powodu odmowy zawarcia umowy z konkurentem, skutkuje bowiem tym, że przedsiębiorstwo to jest zmuszone do zawarcia umowy z tym konkurentem. Obowiązek taki jednak szczególnie ogranicza swobodę zawierania umów i prawo własności przedsiębiorstwa dominującego, które ma co do zasady swobodę odmowy zawarcia umowy i eksploatowania infrastruktury, którą wytworzyło na własne potrzeby [wyroki: z dnia 25 marca 2021 r., Deutsche Telekom/Komisja, C-152/19 P, EU:C:2021:238, pkt 46; a także z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 91].

42 Ponadto, chociaż w perspektywie krótkoterminowej skazanie przedsiębiorstwa za nadużywanie pozycji dominującej z powodu odmowy zawarcia umowy z konkurentem skutkuje wsparciem konkurencji, to jednak w perspektywie długoterminowej generalnie korzystne dla rozwoju konkurencji i w interesie konsumentów jest umożliwienie spółce zarezerwowania do własnego użytku infrastruktury, którą utworzyła ona na potrzeby swojej działalności. Gdyby bowiem dostęp do infrastruktury produkcyjnej, zakupowej lub dystrybucyjnej był zbyt łatwy, konkurenci nie mieliby żadnych bodźców do rozwoju infrastruktury konkurencyjnej. Co więcej, przedsiębiorstwo dominujące byłoby mniej skłonne inwestować w wydajne instalacje, gdyby na zwykły wniosek swoich konkurentów mogło zostać zmuszone do dzielenia się z nimi korzyściami osiąganymi z własnych inwestycji (zob. podobnie wyroki: z dnia 25 marca 2021 r., Deutsche Telekom/Komisja, C-152/19 P, EU:C:2021:238, pkt 47; z dnia 25 marca 2021 r., Slovak Telekom/Komisja, C-165/19 P, EU:C:2021:239, pkt 47).

43 W konsekwencji to w szczególności konieczność kontynuacji zachęcania przedsiębiorstw zajmujących pozycję dominującą do inwestowania w rozwój produktów lub usług wysokiej jakości w interesie konsumentów, jak podkreśliła w istocie rzecznik generalna w pkt 30 opinii, uzasadnia zastosowanie warunków przypomnianych w pkt 39 niniejszego wyroku, w przypadku gdy przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą stworzyło na potrzeby swojej własnej działalności infrastrukturę będącą w jego posiadaniu.

44 Natomiast, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 35 opinii, w przypadku gdy przedsiębiorstwo dominujące stworzyło infrastrukturę nie tylko na potrzeby własnej działalności, lecz również w celu umożliwienia korzystania z tej infrastruktury przez przedsiębiorstwa trzecie, warunek określony przez Trybunał w pkt 41 wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), dotyczący niezbędnego charakteru tej infrastruktury do prowadzenia działalności przez podmiot wnioskujący o dostęp, w tym znaczeniu, że nie istnieje żaden rzeczywisty lub potencjalny substytut tej infrastruktury, nie ma zastosowania.

45 W takim bowiem przypadku ani ochrona swobody zawierania umów i prawa własności przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, ani konieczność kontynuacji zachęcania go do inwestowania w rozwój produktów lub usług wysokiej jakości nie uzasadniają ograniczenia kwalifikacji odmowy udzielenia przedsiębiorstwu trzeciemu dostępu do danej infrastruktury jako nadużycia w rozumieniu art. 102 TFUE do przypadków, w których odmowa ta uniemożliwia temu ostatniemu przedsiębiorstwu prowadzenie działalności poprzez opracowanie rentownej oferty na rynku sąsiednim.

46 Wystarczy zaznaczyć w tym względzie, że o ile koszt związany z utworzeniem takiej infrastruktury został poniesiony przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą nie tylko na potrzeby jego własnej działalności, lecz także w perspektywie wykorzystania tej infrastruktury przez

przedsiębiorstwa trzecie, o tyle wymaganie od przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą udzielenia dostępu do tej infrastruktury przedsiębiorstwu trzeciemu nie zmienia zasadniczo modelu gospodarczego, który przyświecał stworzeniu tej infrastruktury.

47 Wynika z tego, że w celu ustalenia, czy warunki określone przez Trybunał w pkt 41 wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), mają zastosowanie do sprawy dotyczącej odmowy dostępu do infrastruktury, konieczne jest ustalenie, czy infrastruktura ta została stworzona przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą wyłącznie na potrzeby jego własnej działalności i jest w jego posiadaniu, czy też przeciwnie, infrastruktura ta została stworzona w celu umożliwienia jej wykorzystania przez przedsiębiorstwa trzecie, o czym świadczy okoliczność, że przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą przyznało już taki dostęp takim przedsiębiorstwom.

48 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że Google przyznał przedsiębiorstwom trzecim dostęp do Androida Auto i uczynił tę platformę cyfrową kompatybilną dla kategorii aplikacji, a nawet dla konkretnych aplikacji, które zostały stworzone przez te przedsiębiorstwa trzecie. Nie można zatem uznać, że platforma cyfrowa mająca na celu umożliwienie korzystania w systemie informacyjno-rozrywkowym pojazdów samochodowych z aplikacji stworzonych w szczególności przez osoby trzecie i pobranych na urządzenia mobilne użytkowników została stworzona wyłącznie na potrzeby tego przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą.

49 Okazuje się tym samym, z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, że Android Auto nie został stworzony przez Google wyłącznie na potrzeby jego własnej działalności, ponieważ dostęp do tej platformy cyfrowej jest otwarty dla przedsiębiorstw trzecich, w związku z czym warunek określony przez Trybunał w pkt 41 wyroku z dnia 26 listopada 1998 r., Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), dotyczący charakteru niezbędnego dla wykonywania działalności osoby ubiegającej się o dostęp, nie ma zastosowania do celów badania, czy odmowa przez przedsiębiorstwo, które stworzyło platformę cyfrową, umożliwienia dostępu do tej platformy przedsiębiorstwu trzeciemu, które stworzyło aplikację, poprzez zapewnienie interoperacyjności platformy z tą aplikacją, stanowi nadużycie pozycji dominującej w rozumieniu art. 102 TFUE.

50 Wynika z tego, że odmowa ta może stanowić nadużycie pozycji dominującej, nawet jeśli wspomniana platforma cyfrowa nie jest niezbędna do handlowego wykorzystania danej aplikacji na rynku niższego szczebla, w tym znaczeniu, że nie istnieje żaden rzeczywisty lub potencjalny substytut dla korzystania z niej za pośrednictwem tej platformy.

51 W takim bowiem przypadku, jak zauważyła zasadniczo rzecznik generalna w pkt 46 i 48 opinii, należy ustalić w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 38 i 39 tego wyroku, czy wyrażona przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, będące posiadaczem danej platformy cyfrowej, odmowa udzielenia dostępu do tej platformy przedsiębiorstwu trzeciemu, które stworzyło aplikację, poprzez zapewnienie interoperacyjności platformy z aplikacją, ma rzeczywisty lub potencjalny skutek w postaci wykluczenia, utrudnienia lub opóźnienia opracowania na rynku produktu lub usługi, które przynajmniej potencjalnie konkurują z produktem lub usługą, jakie są lub mogą być dostarczane przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, i stanowi zachowanie, które ogranicza konkurencję pozacenową, a tym samym może wyrządzić szkodę konsumentom.

52 Uwzględniając całość powyższych rozważań, na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, iż odmowa zapewnienia przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które stworzyło platformę cyfrową, na wniosek przedsiębiorstwa trzeciego, interoperacyjności tej platformy z aplikacją stworzoną przez to przedsiębiorstwo trzecie może stanowić nadużycie pozycji dominującej, nawet jeśli wspomniana platforma nie jest niezbędna do handlowego wykorzystania wspomnianej aplikacji na rynku niższego szczebla, lecz może uczynić tę aplikację bardziej atrakcyjną dla konsumentów, jeżeli owa platforma nie została stworzona przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą wyłącznie na potrzeby jego własnej działalności.

W przedmiocie pytania drugiego

53 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż zarówno przedsiębiorstwo, które stworzyło aplikację i zwróciło się do przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą o zapewnienie jej interoperacyjności z platformą cyfrową będącą w posiadaniu tego ostatniego przedsiębiorstwa, jak i konkurenci pierwszego przedsiębiorstwa, którzy pozostali aktywni na rynku, do którego należy ta aplikacja, i umocnili swoją pozycję na tym rynku, mimo że nie korzystali z takiej interoperacyjności, może sama w sobie wskazywać, że odmowa uwzględnienia tego wniosku przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą nie mogła wywołać skutków antykonkurencyjnych.

54 W tym względzie, aby w danym przypadku móc uznać, że zachowanie należy uznać za „nadużywanie pozycji dominującej” w rozumieniu art. 102 TFUE, konieczne jest co do zasady wykazanie, że za pomocą środków odmiennych od tych, które rządzą konkurencją pozacenową między przedsiębiorstwami, zachowanie to ma rzeczywisty lub potencjalny skutek w postaci ograniczenia tej konkurencji poprzez wykluczenie równie skutecznych przedsiębiorstw konkurencyjnych z rynku właściwego lub rynków właściwych lub poprzez uniemożliwienie ich rozwoju na tych rynkach, przy czym należy zauważyć, iż tymi rynkami mogą być zarówno rynki, na których zajmowana jest pozycja dominująca, jak i rynki powiązane lub sąsiednie, na których wspomniane zachowanie może wywierać rzeczywiste lub potencjalne skutki [wyrok z dnia 10 września 2024 r., Google i Alphabet/Komisja (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, pkt 165 i przytoczone tam orzecznictwo].

55 Zakwalifikowanie zachowania przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą jako nadużycia nie wymaga wykazania, w przypadku zachowania takiego przedsiębiorstwa mającego na celu wykluczenie jego konkurentów z rynku właściwego, że jego wynik został osiągnięty, a następnie wykazania konkretnego skutku w postaci wykluczenia na rynku. Artykuł 102 TFUE ma bowiem na celu ukaranie za nadużywanie przez przedsiębiorstwo lub wiele przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej części tego rynku, niezależnie od tego, czy to nadużywanie okazało się skuteczne (zob. podobnie wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in., C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

56 W związku z tym organ ochrony konkurencji może stwierdzić naruszenie art. 102 TFUE, wykazując, że w okresie, w którym rozpatrywane zachowanie miało miejsce, miało ono w okolicznościach danej sprawy zdolność do ograniczenia konkurencji pozacenowej pomimo braku jego skutków (wyrok z dnia 19 stycznia 2023 r., Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, pkt 41).

57 Jednakże owo wykazanie powinno co do zasady opierać się na konkretnych dowodach, które wykazują, wykraczając poza zwykłą hipotezę, rzeczywistą zdolność danej praktyki do wywołania takich skutków, przy czym istniejące w tym względzie wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść przedsiębiorstwa stosującego taką praktykę (wyrok z dnia 19 stycznia 2023 r., Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).

58 Utrzymanie tego samego stopnia konkurencji na danym rynku, a nawet rozwój konkurencji na tym rynku nie oznacza bowiem koniecznie, że dane zachowanie nie może wywołać skutków antykonkurencyjnych, ponieważ taki brak skutków może wynikać z innych przyczyn i być spowodowany między innymi zmianami, które nastąpiły na rynku właściwym od momentu, gdy owo zachowanie zostało zapoczątkowane, lub niezdolnością przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą do zrealizowania strategii leżącej u podstaw takiego zachowania (wyrok z dnia 12 maja 2022 r., Servizio Elettrico Nazionale i in., C-377/20, EU:C:2022:379, pkt 54). W szczególności z jednej strony mający znamiona nadużycia charakter rozpatrywanego zachowania nie może zależeć od zdolności łagodzenia takich skutków przez konkurentów na danym rynku, a z drugiej strony nie można wykluczyć, że w braku takiego zachowania konkurencja na tym rynku mogłaby się jeszcze bardziej rozwinąć.

59 W niniejszym przypadku przywołana przez Google okoliczność, że Enel X Italia i jej konkurenci utrzymali swoją obecność na rynku, do którego należy aplikacja JuicePass, a nawet zwiększyli ją, nie oznacza sama w sobie, że odmowa dostępu do Androida Auto przez Google nie mogła wywołać skutków antykonkurencyjnych. Okoliczność ta, przy zastrzeżeniu jej rzeczywistego ustalenia, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego, może jednak stanowić wskazówkę co do tego, że zachowanie Google'a będące przedmiotem postępowania głównego nie mogło wywołać zarzucanych skutków w postaci wykluczenia.

60 W tym względzie, co się tyczy aplikacji związanej z usługami ładowania pojazdów samochodowych, takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym, znaczenie mogą mieć w szczególności ewentualne dowody przedstawione w celu wykazania interesu, jaki dla użytkowników elektrycznych pojazdów samochodowych mogła mieć aplikacja taka jak JuicePass, posiadająca w szczególności funkcje opisane w pkt 9 niniejszego wyroku, i to pomimo faktu, że aplikacja ta nie mogła być wykorzystywana w systemie informacyjno-rozrywkowym tych pojazdów za pośrednictwem Androida Auto.

61 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, iż art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż zarówno przedsiębiorstwo, które stworzyło aplikację i zwróciło się do przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą o zapewnienie interoperacyjności tej aplikacji z platformą cyfrową będącą w posiadaniu tego ostatniego przedsiębiorstwa, jak i konkurenci pierwszego przedsiębiorstwa, którzy pozostali aktywni na rynku, do którego należy ta aplikacja, i umocnili swoją pozycję na tym rynku, mimo że nie korzystają z takiej interoperacyjności, nie oznacza sama w sobie, że odmowa uwzględnienia tego wniosku przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą nie mogła wywołać skutków antykonkurencyjnych. Należy ocenić, czy to zachowanie przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą mogło utrudniać utrzymanie lub rozwój konkurencji na danym rynku, biorąc pod uwagę wszystkie istotne okoliczności faktyczne.

W przedmiocie pytań trzeciego i czwartego

62 Na wstępie, po pierwsze, z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że Google otrzymał od Enel X Italia wniosek o to, aby stworzona przez tę ostatnią aplikacja mogła być wykorzystywana poprzez Androida Auto, co zakładało opracowanie przez Google szablonu umożliwiającego zapewnienie interoperacyjności aplikacji związanych z usługami ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych z tą platformą. Prawdą jest, jak wyjaśnił sąd odsyłający, że Google opracował później szablon do tworzenia eksperymentalnych wersji aplikacji do ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych w celu używania na Androidzie Auto, po skierowaniu sprawy do AGCM, lecz przed wydaniem decyzji przez ten organ. W chwili skierowania wniosku do Google'a nie istniał jednak szablon dla kategorii aplikacji związanych z usługami ładowania takich pojazdów.

63 W związku z tym wątpliwości sądu odsyłającego, które skłoniły go do przedstawienia pytań trzeciego i czwartego, dotyczą zarówno wpływu, dla celów zakwalifikowania rozpatrywanego zachowania jako nadużycia pozycji dominującej w rozumieniu art. 102 TFUE, nieistnienia szablonu dla kategorii aplikacji związanych z usługami ładowania elektrycznych pojazdów samochodowych, umożliwiającego zapewnienie interoperacyjności tych aplikacji z Androidem Auto, w chwili złożenia wniosku o ten dostęp, jak i ewentualnego obowiązku opracowania takiego szablonu.

64 Po drugie, należy zauważyć, że w ostatniej części pytania czwartego sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jest zobowiązane do opracowania szablonu dla kategorii aplikacji w celu umożliwienia dostępu do platformy cyfrowej, której jest posiadaczem, o który to szablon wnosi przedsiębiorstwo trzecie, poprzez zapewnienie interoperacyjności między danymi aplikacjami a tą platformą, i biorąc pod uwagę szczególną odpowiedzialność tego przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą na rynku, przedsiębiorstwo to musi, w obliczu licznych wniosków o udzielenie dostępu składanych przez przedsiębiorstwa trzecie, ustalić obiektywne kryteria w celu oceny tych wniosków i zaklasyfikowania ich w kolejności pierwszeństwa.

65 Jednakże ani z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, ani z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, by do Google'a skierowano, do tego jednocześnie, wnioski pochodzące od przedsiębiorstw trzecich w celu opracowania szablonów umożliwiających zapewnienie interoperacyjności Androida Auto z aplikacjami stworzonymi przez te przedsiębiorstwa.

66 Tymczasem o ile pytania prejudycjalne dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy, o tyle odesłanie prejudycjalne nie ma służyć wydawaniu opinii doradczych w przedmiocie kwestii ogólnych i hipotetycznych, lecz ma być podyktowane rzeczywistą potrzebą skutecznego rozstrzygnięcia sporu (wyrok z dnia 14 stycznia 2021 r., The International Protection Appeals Tribunal i in., C-322/19 i C-385/19, EU:C:2021:11, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

67 W związku z tym w zakresie, w jakim ostatnia część pytania czwartego ma w rzeczywistości na celu uzyskanie opinii doradczej Trybunału, jest ona niedopuszczalna.

68 Po trzecie, co się tyczy pozostałych aspektów, należy zauważyć, że pytania trzecie i czwarte dotyczą obiektywnego uzasadnienia, na jakie może powołać się przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą w odniesieniu do zachowania polegającego na odmowie dostarczenia lub opracowania szablonu dla aplikacji stworzonych przez przedsiębiorstwa trzecie, umożliwiającego korzystanie z nich za pośrednictwem platformy cyfrowej będącej w posiadaniu tego przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, które może być objęte zakazem ustanowionym w art. 102 TFUE, a także ciężaru dowodu spoczywającego odpowiednio na tym przedsiębiorstwie i na właściwym organie ochrony konkurencji.

69 W tych okolicznościach należy uznać, że poprzez pytania trzecie i czwarte, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy zachowanie przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą polegające na odmowie umożliwienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą może zostać uznane za nadużycie w rozumieniu tego przepisu, to ostatnie przedsiębiorstwo może skutecznie przywołać jako obiektywne uzasadnienie swojej odmowy nieistnienie szablonu umożliwiającego zapewnienie tej interoperacyjności w chwili, w której przedsiębiorstwo trzecie zwróciło się o taki dostęp, czy też przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą może być zobowiązane do opracowania tego szablonu. Ponadto sąd ten zastanawia się, czy w tym drugim przypadku art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jest zobowiązane z jednej strony do uwzględnienia ogólnych potrzeb rynku lub potrzeb przedsiębiorstwa, które wnosi o taki sam dostęp, a z drugiej strony do poinformowania tego przedsiębiorstwa o czasie niezbędnym do opracowania tego szablonu, czy też organ ochrony konkurencji jest zobowiązany do zbadania, na podstawie obiektywnych dowodów, czasu koniecznego dla przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą na opracowanie takiego szablonu.

70 Z orzecznictwa Trybunału dotyczącego art. 102 TFUE wynika, że przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą może uzasadnić zachowania, które mogą być objęte zakazem ustanowionym w tym artykule (wyroki: z dnia 27 marca 2012 r., Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, pkt 40; z dnia 21 grudnia 2023 r., European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, pkt 201 i przytoczone tam orzecznictwo).

71 W szczególności takie przedsiębiorstwo może wykazać w tym celu, albo że jego zachowanie jest obiektywnie konieczne, albo że skutki w postaci wykluczenia, które zachowanie to powoduje, mogą zostać zrównoważone przez korzyści pod względem efektywności – a nawet mogą nad nimi przeważyć – z pożytkiem również dla konsumentów (wyroki: z dnia 27 marca 2012 r., Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, pkt 41; z dnia 21 grudnia 2023 r., European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, pkt 202 i przytoczone tam orzecznictwo).

72 W pierwszej kolejności sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które odmawia przedsiębiorstwu trzeciemu dostępu do platformy cyfrowej, o ile odmowa ta może wywołać skutki antykonkurencyjne, może skutecznie przywoływać jako obiektywne uzasadnienie swojej odmowy nieistnienie szablonu dla kategorii aplikacji umożliwiającego zapewnienie interoperacyjności tych aplikacji z tą platformą w chwili, w której wystąpiono o ten dostęp, czy też przedsiębiorstwo to może być zobowiązane do opracowania tego szablonu, aby umożliwić temu przedsiębiorstwu trzeciemu uzyskanie wspomnianego dostępu.

73 Jak zauważyła zasadniczo rzecznik generalna w pkt 64 i 65 opinii, odmowa zapewnienia interoperacyjności aplikacji z platformą cyfrową, udzielona przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą ze względu na nieistnienie szablonu dla kategorii danych aplikacji, może być obiektywnie uzasadniona, jeżeli przyznanie takiej interoperacyjności za pomocą tego szablonu zagroziłoby samo w sobie i w świetle właściwości aplikacji, dla której wnioskuje się o interoperacyjność, integralności danej platformy lub bezpieczeństwu jej użytkowania, lub też gdyby z innych względów technicznych niemożliwe było zapewnienie tej interoperacyjności poprzez opracowanie wspomnianego szablonu.

74 Natomiast poza takimi sytuacjami nieistnienie szablonu dla kategorii rozpatrywanych aplikacji lub trudności związane z jego opracowaniem, jakie może napotkać przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, nie mogą same w sobie stanowić obiektywnego uzasadnienia odmowy udzielenia dostępu przez to przedsiębiorstwo. Niemniej, biorąc pod uwagę wszystkie istotne w tym względzie okoliczności, potrzeba poświęcenia temu opracowaniu rozsądnego czasu, a zatem brak możliwości natychmiastowego wdrożenia żądanej interoperacyjności, może zostać uznana za obiektywnie konieczną i proporcjonalną, biorąc pod uwagę zarówno potrzeby przedsiębiorstwa wnioskującego o dostęp do platformy przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, jak i trudności napotkane przez to ostatnie przedsiębiorstwo przy opracowywaniu tego szablonu.

75 W tym względzie istotne są w szczególności stopień trudności technicznych w opracowaniu szablonu dla kategorii danych aplikacji, umożliwiającego wnioskowany dostęp, ograniczenia związane z niemożnością pozyskania w krótkim czasie pewnych zasobów, w szczególności ludzkich, koniecznych do opracowania tego szablonu w świetle potrzeb przedsiębiorstwa ubiegającego się o taki dostęp, a także ograniczenia zewnętrzne względem przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą mające wpływ na jego zdolność do opracowania owego szablonu, jak na przykład ograniczenia związane z mającymi zastosowanie ramami regulacyjnymi.

76 Niemniej, jak zauważyła zasadniczo rzecznik generalna w pkt 74 i 75 opinii, opracowanie takiego szablonu zapewniającego wnioskowaną interoperacyjność może stanowić koszt dla przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą. Artykuł 102 TFUE nie stoi jednak na przeszkodzie temu, aby przedsiębiorstwo to zażądało od przedsiębiorstwa, które wniosło o interoperacyjność, odpowiedniego finansowego świadczenia wzajemnego. Takie świadczenie wzajemne musi być sprawiedliwe i proporcjonalne i musi umożliwiać przedsiębiorstwu zajmującemu pozycję dominującą, zważywszy na rzeczywisty koszt takiego opracowania, uzyskanie z tego tytułu odpowiedniej korzyści. Ustalenie kwoty tego świadczenia wzajemnego pozostaje bez uszczerbku dla uwzględnienia go przy ewentualnym stosowaniu innych przepisów prawa Unii regulujących, w stosownym przypadku, wynagrodzenie przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą za pozyskanie przez przedsiębiorstwo, które wystąpiło o interoperacyjność, użytkowników końcowych dla jego aplikacji.

77 Wreszcie brak odpowiedzi przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą na wniosek przedsiębiorstwa trzeciego zmierzającego do tego, aby to przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewniło interoperacyjność platformy cyfrowej będącej w jego posiadaniu z aplikacją stworzoną przez to przedsiębiorstwo trzecie, może stanowić wskazówkę, że odmowa zapewnienia takiej interoperacyjności nie jest obiektywnie uzasadniona.

78 W drugiej kolejności należy podkreślić, że chociaż ciężar dowodu istnienia okoliczności stanowiących naruszenie art. 102 TFUE zarówno na szczeblu Unii, jak i na szczeblu krajowym ponoszą organy ochrony konkurencji, to jednak – jak przypomniano w pkt 70 i 71 niniejszego wyroku – to przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zobowiązane jest wskazać ewentualne obiektywne uzasadnienie oraz przedstawić w tym względzie argumenty i dowody.

79 Jeżeli przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą spełni ten wymóg, wówczas do danego organu ochrony konkurencji należy – jeśli zamierza on stwierdzić, że doszło do nadużycia pozycji dominującej – wykazanie, że nie można uwzględnić argumentów i dowodów przedstawionych przez to przedsiębiorstwo, a w związku z tym nie można przyjąć przedstawionego uzasadnienia.

80 W tym względzie w sytuacji takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym właściwy organ ochrony konkurencji, biorąc pod uwagę w szczególności powody podane przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą przedsiębiorstwu trzeciemu w celu uzasadnienia udzielonej temu przedsiębiorstwu trzeciemu odmowy zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez to ostatnie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą i uwzględniając wszystkie istotne okoliczności, powinien sprawdzić, czy odmowa opracowania przez to przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą szablonu umożliwiającego tę interoperacyjność jest obiektywnie konieczna, oraz ocenić proporcjonalny charakter tej odmowy.

81 W świetle całości powyższych rozważań na pytania trzecie i czwarte należy odpowiedzieć, iż art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy zachowanie polegające na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą może zostać uznane za nadużycie w rozumieniu tego postanowienia, to ostatnie przedsiębiorstwo może skutecznie przywołać jako obiektywne uzasadnienie swojej odmowy nieistnienie szablonu umożliwiającego zapewnienie danej interoperacyjności w chwili, w której przedsiębiorstwo trzecie zwróciło się o taki dostęp, jeżeli przyznanie takiej interoperacyjności za pomocą tego szablonu zagroziłoby samo w sobie i w świetle właściwości aplikacji, dla której wnioskuje się o interoperacyjność, integralności danej platformy lub bezpieczeństwu jej użytkowania, lub też gdyby z innych względów technicznych niemożliwe było zapewnienie tej interoperacyjności poprzez opracowanie wspomnianego szablonu. Jeśli tak nie jest, przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jest zobowiązane do opracowania takiego szablonu w rozsądnym terminie niezbędnym do tego celu i, w stosownym przypadku, za odpowiednim finansowym świadczeniem wzajemnym, uwzględniając potrzeby przedsiębiorstwa trzeciego, które wniosło o opracowanie szablonu, rzeczywiste koszty tego opracowania oraz prawo przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą do uzyskania z tego tytułu odpowiedniej korzyści.

W przedmiocie pytania piątego

82 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w celu dokonania oceny istnienia nadużycia polegającego na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą organ ochrony konkurencji jest zobowiązany do zdefiniowania rynku niższego szczebla, na którym odmowa ta może wywołać skutki antykonkurencyjne, nawet jeśli rynek ten jest jedynie potencjalny.

83 Należy przypomnieć, że zdefiniowanie rynku właściwego w ramach stosowania art. 102 TFUE stanowi co do zasady warunek wstępny oceny ewentualnego istnienia pozycji dominującej danego przedsiębiorstwa (zob. podobnie wyrok z dnia 21 lutego 1973 r., Europemballage i Continental Can/Komisja, 6/72, EU:C:1973:22, pkt 32), mający na celu określenie ram, w obrębie których należy ocenić, czy dane przedsiębiorstwo jest w stanie zachowywać się w sposób w znacznej mierze niezależny od swoich konkurentów, klientów i konsumentów (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 listopada 1983 r., Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Komisja, 322/81, EU:C:1983:313, pkt 37; a także z dnia 27 czerwca 2024 r., Komisja/Servier i in., C-176/19 P, EU:C:2024:549, pkt 381).

84 Aby ocenić, czy odmowa opisana w pkt 82 niniejszego wyroku ma charakter nadużycia, należy rozróżnić dwa rynki, mianowicie z jednej strony rynek, do którego należy platforma cyfrowa i na którym przedsiębiorstwo będące jej posiadaczem zajmuje pozycję dominującą, ponieważ rynek ten stanowi ogólnie rynek wyższego szczebla, a z drugiej strony rynek, na którym aplikacja jest wykorzystywana do produkcji innego produktu lub świadczenia innej usługi przez przedsiębiorstwo wnoszące o interoperacyjność tej aplikacji z tą platformą i na którym mogą wystąpić antykonkurencyjne skutki zachowania przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, ponieważ rynek ten stanowi rynek sąsiedni, w szczególności rynek niższego szczebla.

85 W ramach stosowania art. 102 TFUE określenie rynku niższego szczebla niekoniecznie wymaga precyzyjnego zdefiniowania rynku produktowego i rynku geograficznego. W pewnych okolicznościach wystarczy, by można było zidentyfikować rynek potencjalny, a nawet hipotetyczny (wyrok z dnia 29 kwietnia 2004 r., IMS Health, C-418/01, EU:C:2004:257, pkt 44). Jeżeli bowiem dany rynek niższego szczebla wciąż rozwija się lub szybko ewoluuje, w związku z czym jego zakres nie jest w pełni określony w chwili, w której przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą dopuszcza się zachowania stanowiącego rzekomo nadużycie, wystarczy, aby organ ochrony konkurencji zidentyfikował ten rynek, nawet jeśli jest on jedynie potencjalny. Organ ten powinien następnie, biorąc pod uwagę cechy charakterystyczne i potencjalny zakres wspomnianego rynku, wykazać, że zachowanie to może wywołać skutki antykonkurencyjne na tymże rynku, nawet jeśli istnieje na nim jedynie potencjalna konkurencja między produktami lub usługami przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą a – w przypadku zachowania polegającego na odmowie przez to przedsiębiorstwo interoperacyjności wnioskowanej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą – produktami lub usługami przedsiębiorstwa wnioskującego o tę interoperacyjność.

86 W świetle powyższych rozważań art. 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w celu dokonania oceny istnienia nadużycia polegającego na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą organ ochrony konkurencji może ograniczyć się do zidentyfikowania rynku niższego szczebla, na którym odmowa ta może wywołać skutki antykonkurencyjne, nawet jeśli ten rynek niższego szczebla jest jedynie potencjalny, ponieważ takie zidentyfikowanie nie wymaga koniecznie precyzyjnej definicji właściwego rynku produktowego i geograficznego.

W przedmiocie kosztów

87 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że odmowa zapewnienia przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą, które stworzyło platformę cyfrową, na wniosek przedsiębiorstwa trzeciego, interoperacyjności tej platformy z aplikacją stworzoną przez to przedsiębiorstwo trzecie może stanowić nadużycie pozycji dominującej, nawet jeśli wspomniana platforma nie jest niezbędna do handlowego wykorzystania wspomnianej aplikacji na rynku niższego szczebla, lecz może uczynić tę aplikację bardziej atrakcyjną dla konsumentów, jeżeli owa platforma nie została stworzona przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą wyłącznie na potrzeby jego własnej działalności.**

2) **Artykuł 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż zarówno przedsiębiorstwo, które stworzyło aplikację i zwróciło się do przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą o zapewnienie interoperacyjności tej aplikacji z platformą cyfrową będącą w posiadaniu tego ostatniego przedsiębiorstwa, jak i konkurenci pierwszego przedsiębiorstwa, którzy pozostali aktywni na rynku, do którego należy ta aplikacja, i umocnili swoją pozycję na tym rynku, mimo że nie korzystają z takiej interoperacyjności, nie oznacza sama w sobie, że odmowa uwzględnienia tego wniosku przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą nie mogła wywołać skutków antykonkurencyjnych. Należy ocenić, czy to zachowanie przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą mogło utrudniać utrzymanie lub rozwój konkurencji na danym rynku, biorąc pod uwagę wszystkie istotne okoliczności faktyczne.**

3) **Artykuł 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy zachowanie polegające na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą może zostać uznane za nadużycie w rozumieniu tego postanowienia, to ostatnie przedsiębiorstwo może skutecznie przywołać jako obiektywne uzasadnienie swojej odmowy nieistnienie szablonu umożliwiającego zapewnienie danej interoperacyjności w chwili, w której przedsiębiorstwo trzecie zwróciło się o taki dostęp, jeżeli przyznanie takiej interoperacyjności za pomocą tego szablonu zagroziłoby samo w sobie i w świetle właściwości aplikacji, dla której wnioskuje się o interoperacyjność, integralności danej platformy lub bezpieczeństwu jej użytkowania, lub też gdyby z innych względów technicznych niemożliwe było zapewnienie tej interoperacyjności poprzez opracowanie wspomnianego szablonu. Jeśli tak nie jest, przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jest zobowiązane do opracowania takiego szablonu w rozsądnym terminie niezbędnym do tego celu i, w stosownym przypadku, za odpowiednim finansowym świadczeniem wzajemnym, uwzględniając potrzeby**

przedsiębiorstwa trzeciego, które wniosło o opracowanie szablonu, rzeczywiste koszty tego opracowania oraz prawo przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą do uzyskania z tego tytułu odpowiedniej korzyści.

4) **Artykuł 102 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w celu dokonania oceny istnienia nadużycia polegającego na odmowie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą zapewnienia interoperacyjności aplikacji stworzonej przez przedsiębiorstwo trzecie z platformą cyfrową będącą w posiadaniu przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą organ ochrony konkurencji może ograniczyć się do zidentyfikowania rynku niższego szczebla, na którym odmowa ta może wywołać skutki antykonkurencyjne, nawet jeśli ten rynek niższego szczebla jest jedynie potencjalny, ponieważ takie zidentyfikowanie nie wymaga koniecznie precyzyjnej definicji właściwego rynku produktowego i geograficznego.**

Podpisy